

Om ynglebestandene af udvalgte vade- fuglearter i Tøndermarskens Ydre koge og Margrethekog 2012 – foreløbigt re- sultat

Notat fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi

Dato: 25. juni 2012

Preben Clausen¹
Jens Peder Hounisen¹

¹ Institut for Bioscience

Antal sider: 8

Faglig kommentering:
Johnny A. Kahlert, Institut for Bioscience
Kvalitetssikring, DCE:
Jesper Fredshavn

AARHUS
UNIVERSITET

DCE - NATIONALT CENTER FOR MILJØ OG ENERGI

Indhold

1	Baggrund	3
2	Metode	4
3	Resultater og diskussion	5
4	Referencer	8

1 Baggrund

På foranledning af en forespørgsel fra Naturstyrelsen Ribe fremsendes hermed et kortfattet notat om de foreløbige resultater af overvågningen af udvalgte ynglende vadefugle i Tøndermarskens Ydre koge og Margrethekog 2012. Resultaterne skal bruges til en orientering af Miljøministeren i forbindelse med et besigtigelsesbesøg i området den 28. juni 2012.

2 Metode

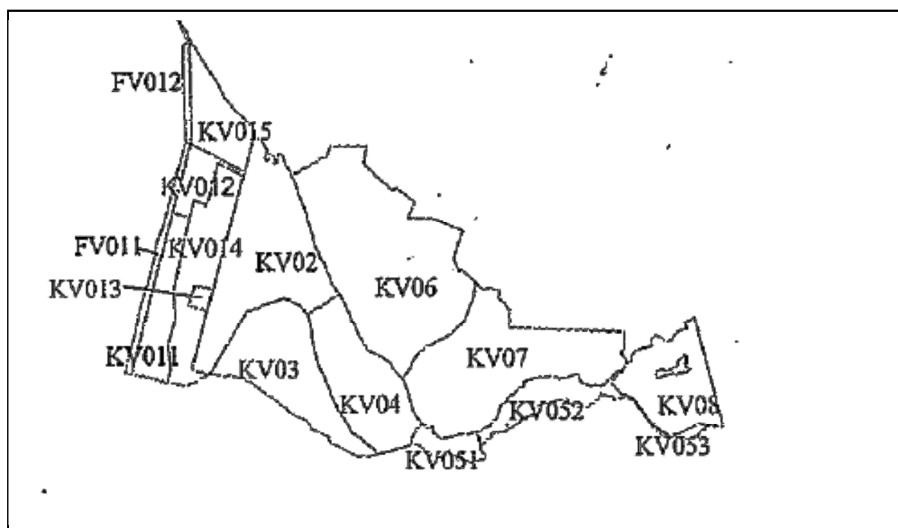
DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi/Institut for Bioscience, Aarhus Universitet, overvåger årligt ynglefuglene i Tøndermarsken, nærmere bestemt indenfor tre områder, der alle indgår i Natura 2000 netværket af internationalt beskyttede naturområder.

Områderne er:

Forlandet ud for det fremskudte dige og Margrethekog (FV 011-012 på kortet), der indgår i EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 57.

Samtlige kogsområder i Margrethe Kog (KV011-015 på kortet), der indgår i EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 60.

Samtlige kogsområder i Tøndermarskens Ydre koge (KV02-04 på kortet), der indgår i EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 60.

Tællingerne gennemføres efter fastlagte normer, der har været benyttet siden 1970'erne. Overvågning af ynglefuglene i Tøndermarskens Ydre Koge og Margrethe Kog bygger på en udvidet metode i forhold til den øvrige ynglefugleovervågning i Vadehavsområdet, der er beskrevet for the trilaterale vadehavssamarbejdes overvågningsprogram (Trilateral Monitoring and Assessment Program, TMAP) i TMAP-manualen (senest opdateret i 2008) og den praktiske vejledning (Hälterlein m.fl. 1995).

Tøndermarskens Ydre Koge og Margrethe Kog indgår i såvel den årlige ynglefugleovervågning som i den 6-årige ynglefugleovervågning under TMAP.

Metoderne, der benyttes, er beskrevet grundigt af Rasmussen m.fl. (1989) og Gram m.fl. (1990), men går kortfattet ud på, at ynglefuglene primært overvåges gennem 3 årlige kortlægninger på fenneniveau. Optællingerne gennemføres i perioderne ultimo april, primo maj samt ultimo maj. Derudover gennemgås området 1-2 gange primo/medio juni for at kortlægge sent ynglende arter som fx hedehøg og sortterne.

3 Resultater og diskussion

Vedlagt i notatet findes **foreløbige** resultater af ynglefugletællingerne i de to områder i Tøndermarsken 2012, hvor skillelinjen mellem de to områder er det gamle havdige fra 1861. Vi har medtaget resultater af tællingen fra 2010-11 samt gennemsnitstal fra 1998-2009, så der er noget at sammenligne med.

Det skal understreges at der er tale om foreløbige, ikke endeligt kvalitetssikrede resultater, der først forventes at foreligge når samtlige data er digitaliseret i vort GIS system i august/september. Det er dog erfaringen fra tidligere år, hvor fx Folketingets Miljø- og Planlægningsudvalg har udbedt sig foreløbige resultater – at der maksimalt vil være en afvigelse på 5 % fra de endelige resultater, når de foreligger.

I notatet er der derudover lagt vægt på ynglende vadefugle, der er den gruppe af engfugle, der i de seneste år har været mest bevågenhed om, fordi det er den artsgruppe der samlet set er gået mest tilbage i området (når der ses bort fra ynglende kolonirugende måge- og ternearter, der næsten er helt forsvundet).

For engfuglene var der i 2012 i det samlede område markant færre strandskader end i 2011, en mindre tilbagegang i antallet af rødben og status quo for viber og stor kobbersnepper.

Det samlede antal ynglepar af strandskade (128 par) er det laveste registreret siden overvågningen af området fuglebestande startede i 1975

For viber er det samlede antal par (487 par) fire færre end sidste år. Det er fortsat noget lavere end i begyndelsen af 2000'erne, hvor der årligt ynglede 600-700 par, og markant lavere end i midten af 1980'erne, hvor der var 1600-1700 par.

For den globalt rødlistede stor kobbersnepper var det samlede antal (135 par) blot 2 par færre end i 2011. Det er stadig et antal over middel sammenlignet med perioden 1998-2009. Ynglefuglene var fordelt med 108 par i Ydre Koge og 27 par i Margrethekog.

For strandskade, viber og rødben var de samlede antal i Ydre koge i 2012 under målsætningerne fra *Redegørelse 1999*, jf. den fortolkning af målopfyldelse som vi benyttede i Faglig Rapport nr. 778 (Clausen & Kahlert 2010). Tallene fra 2012 udgjorde således 30-35 % af de målsatte middeltal (80 par strandskader, 989 par viber, 158 par rødben).

For stor kobbersnepper udgjorde antallet 83 % af det målsatte antal (130 par), men da de 108 par ligger indenfor usikkerheden på middeltallet (95 % konfidensgrænser 106-155 par) er der tale om målupfyldelse.

Set i det lange perspektiv tilbage til omkring 1980 er bestanden af vadefugle (alle arter) stadig lavt i Ydre koge – og stabilt i Margrethekog (men med en omfordeling mellem arter, så der i dag er færre rødben og strandskader og flere viber og store kobbersnepper). Det bemærkes dog også at antallet af ynglende vadefugle i Margrethekog samlet har været faldende det sidste ti-år. Der var også kun 1 par klyder i Margrethekog – det er det laveste i hele

overvågningsperioden siden 1975. Klydernes antal varierer betydeligt fra år-til-år. I 1980'erne var der gennemsnitligt 390 par i Margrethekog.

For flere af vadefuglene er der næppe tvivl om, at en årrække med dårlig ynglesucces bidrager til en generelt ringe status for områdets ynglebestande. Fuglenes ynglesucces er i lokalområdet kun undersøgt grundigt for vibe (Clausen & Kahlert 2010) – men i andre områder er det kendt at flere vadefuglearters ynglesucces ofte vil følges ad, hvis prædation er en betydende faktor.

Det er da også sandsynliggjort lokalt, at antallet af strandskade, vibe, stor kobbersneppe og rødben alle i et vist omfang påvirkes af de lokale bestande af ræve (Clausen & Kahlert 2010) – og at en markant reduktion i antallet af ræve i lokalområdet sammen med engfuglevenlig arealforvaltning vil kunne bidrage til øgede engfuglebestande i området (Kahlert m.fl. 2011).

Derfor blev der i 2011-12 indledt en intensiveret bekæmpelse af ræv i Tøndermarsk området med henblik på at forbedre ynglefuglenes ynglesucces. En overvågning af effekten af tiltaget er blevet iværksat i foråret 2012 – men det er på nuværende tidspunkt alt for tidligt at udtale sig om dette, både fordi data fra første sæson ikke er bearbejdet – men især fordi man må forvente det tager et par år, før man ser en eventuel fuld effekt af tiltaget, da det jo drejer sig om at forbedre klækningssuccesen for æggene og ungerne overlevelse, men effekten heraf på ynglebestandenes størrelse først ses, når de udflyjende unger om 1-2 år vender tilbage som ynglefugle. Overvågningen af bekæmpelsestiltaget afrapporteres og evalueres derfor først i 2015.

Den markante nedgang i antallet af strandskader sammenlignet med de andre arter kunne tyde på, at der også er andre faktorer, der aktuelt påvirker udviklingen i de ynglende vadefugles antal.

Lige præcis strandskade er den art, der påvirkes mindst af driften af engarealerne og vil være mindre udsat for fx tørke eller afvanding. Det skyldes at strandskaderne i modsætning til alle de andre vadefugle har en fodringsadfærd – hvor voksne strandskader kan tage på fourageringstogter ud på vaderne i Vadehavet for at hente føde til ungerne, hvis der er fødemangel på engene, hvor ungerne vokser op. Tilbagegangen i strandskadernes antal kan derfor i mindre grad end de andre vadefuglearters antal forklares ved kombinationen af intensiveret landbrugsdrift og forøget prædationstryk.

Strandskaden er den af de omtalte vadefuglearter, der overvintrer nærmest Danmark – især i det hollandske Vadehav (Bønløkke m.fl. 2006). Det er vel-dokumenteret at strandskaderne i det hollandske Vadehav er udsat for forhøjet dødelighed i kolde vintre (Camphuysen m.fl. 1996). Sammenholdes dette med, at to af de seneste tre vintre (2009/10 og 2010/11) har været hårde sammenlignet med de fleste af vintrene i 1990'erne og 2000'erne, så kunne det indikere at netop en forøget dødelighed blandt de voksne fugle aktuelt bidrager til udviklingen i strandskadernes antal.

De øvrige arter overvintrer sydligere, vibe og rødben i Vest- og Sydvesteuropa og stor kobbersneppe på den Iberiske Halvø og i Vestafrika (Bønløkke m.fl. 2006) – og det kan være forklaringen på, at de aktuelt har klaret sig en bedre end strandskaderne.

Tablet over ynglebestandene i Tøndermarskens Ydre koge og Margrethekog (inklusive forlandet) 2010-2012 samt middel, minimum og maksimum antal ynglepar optalt i årene 1998-2009 (12 års periode, som starter 6 år før den første overvågningsperiode i NOVANA programmet). Arter fremhævet med **fed** er Bilag 1 arter under Fuglebeskyttelsesdirektivet, der indgår i udpegningsgrundlaget for EF-fuglebeskyttelsesområde nr. 60 og/eller nr. 57. * angiver arter/artsgrupper omfattet af målsætninger i Redegørelse 1999 (Skov- og Naturstyrelsen 2000) fsv. angår arter, der yngler i de Ydre koge.

Art\år	Optalt bestand antal par			Forudgående 12 år 1998-2009 antal par		
	2010	2011	2012	middel	minimum	maksimum
Ydre koge						
Strandskade *	28	28	23	37,08	20	56
Vibe *	154	161	142	149,75	75	201
Stor Kobbersneppe *	109	104	108	78,50	51	112
Rødben *	67	69	55	53,50	40	68
Brushane * ¹	0	0	0	0,00	0	0
Margrethekog						
Strandskade	177	155	105	238,42	157	332
Vibe	371	330	345	388,00	196	509
Stor Kobbersneppe	26	33	27	38,42	19	64
Rødben	66	64	66	95,67	58	133
Brushane	0	0	0	0,08	0	1
Klyde	6	6	1	149,42	13	439

¹Brushane er ikke truffet ynglende i Tøndermarskens Ydre koge siden 1994.

4 Referencer

Bønløkke, J., Madsen, J.J., Thorup, K., Pedersen, K.T., Bjerrum, M. & Rahbek, C. 2006. Dansk trækfugleatlas. – Rhodos. 870 s.

Camphuysen, C.J., Ens, B.J., Heg, D., Hulscher, J.B., van der Meer, J. & Smit, C.J. 1996. Oystercatcher *Haematopus ostralegus* winter mortality in The Netherlands: The effect of severe weather and food supply. – *Ardea Special Issua 84A*: 469-482.

Clausen, P. & Kahlert, J. (red.) 2010: Ynglefugle i Tøndermarsken og Margrethe Kog 1975-2009. En analyse af udviklingen i fuglenes antal og fordeling med anbefalinger til forvaltningstiltag. Danmarks Miljøundersøgelser, Aarhus Universitet. 206 s. – Faglig rapport fra DMU nr. 778.

<http://www.dmu.dk/Pub/FR778.pdf>

Gram, I., Meltofte, H. & Rasmussen, L.M. 1990. Fuglene i Tøndermarsken 1978-1988. - Skov- og Naturstyrelsen. 108 s.

Hälterlein, D., Fleet, D.M., Henneberg, H.R., Mennebaeck, T., Rasmussen, L.M., Südbek, P., Thorup, O., Vogel, R.L. 1995. Guidelines for monitoring breeding birds. Wadden Sea Ecosystem 3, Common Wadden Sea Secretariat.

Kahlert, J., Clausen, P. & Hounisen, J.P. 2011. Konsekvenser af en ændret forvaltning i Ydre Koge i Tøndermarsken. - Faglig redegørelse. Udarbejdet for Naturstyrelsen, Ribe. April 2011.

Rasmussen, L.M., Gram, I. & Jensen, K.T. 1989. Overvågning af Saltvandssøen og Margrethe Kog 1987. - Skov- og Naturstyrelsen. 105 s.

Skov- og Naturstyrelsen 2000. Beskyttelse og benyttelse af de Ydre Koge i Tøndermarsken. Redegørelse 1999. - Skov- og Naturstyrelsen, Miljø- og Energiministeriet. 191 s.

<http://www2.sns.dk/udgivelser/2000/toendermarsk/index.htm>